

Promotie

Onderwijsbeleid is een belangrijk middel om verschillen tussen kinderen uit gezinnen met lage en hoge inkomens te beïnvloeden. De Onderwijsinspectie concludeerde onlangs dat de kloof tussen kinderen van hoogopgeleide en die van laagopgeleide ouders steeds groter wordt, waarop minister Bussemaker aangaf nog eens te zullen kijken naar de manier waarop testresultaten en het oordeel van de basisschool invloed hebben op het middelbare-schooladvies. Nederland is een van de weinige OESO-landen die nog niet zijn overgestapt naar een definitieve schoolkeuze op veertien-, vijftien- of zestienjarige leeftijd, maar waar op twaalfjarige leeftijd al een schooltype wordt gekozen. De discussie hierover is onlangs nieuw leven ingeblazen toen de MBO Raad voorstelde om vmbo (56 procent van de scholieren) en havo (24 procent) samen te voegen en het VWO (20 procent) apart te houden, met ruimte voor het volgen van vakken op het eigen niveau.

In mijn proefschrift onderzocht ik samen met mijn co-auteurs wat er is gebeurd met kinderen van verschillende sociaal-economische komaf toen de schoolkeuzeleeftijd in Finland in de jaren zeventig werd verhoogd van elf naar zestien jaar. Dit kan ons vertellen wat ons in Nederland te wachten staat als ook hier besloten wordt om de schoolkeuzeleeftijd te verhogen en kinderen van verschillende niveaus langer bij elkaar in de klas te houden. We keken naar het effect op het behalen van een hoger onderwijsdiploma, levensduur en drie medische variabelen. Onze conclusie is dat de schoolkeuzeleeftijd voor de meeste Finse scholieren niet veel uitmaakte, maar we vinden bewijs voor sterke effecten voor kinderen uit de armste en rijkste gezinnen. De kans van kinderen uit de tien procent gezinnen met de laagste inkomens om een universitair diploma te halen steeg van 6 naar 7,5 procent. De kans op een universitaire opleiding voor kinderen uit gezinnen met hogere inkomens daalde juist, van 24 naar 22,5 procent.

De late schoolkeuzeleeftijd had effecten op de gehele levensloop: de sterftেকans van kinderen uit arme gezinnen tot aan het vijftigste levensjaar nam met twintig procent af. Ook hier was het effect voor kinderen met rijkere ouders negatief. Hun (oorspronkelijk lagere) sterftেকans nam juist met 25 procent toe, zodat het verschil in sterftেকans tussen arm en rijk vrijwel verdampte. In het oude systeem hadden kinderen uit gezinnen met lagere inkomens nog een vijftig procent hogere overlijdenskans. Hoe kan het dat een gebeurtenis in de tienerjaren zulke langdurige effecten heeft? Scholieren worden in het voortgezet onderwijs op een spoor gezet, en vormen daarnaast hun sociale netwerk dat over de gehele levensloop van invloed zal zijn op

BASTIAN RAVESTEIJN
Research fellow bij Harvard
Medical School

hun gedrag. Beroepskeuze en levensstijl kunnen ook van invloed zijn op de overlijdenskans. Onze analyse van ziekenhuisregisters laat zien dat de kans op een ongeluk tijdens het volwassen leven toeneemt voor mensen die opgroeiden in rijke gezinnen. We vinden geen eenduidige resultaten voor het gebruik van bloedverdunners en antidepressiva.

Bij het schatten van de effecten hebben we gebruikgemaakt van het feit dat het uitstellen van de schoolkeuzeleeftijd in Finland op sommige plekken eerder werd ingevoerd dan elders. Zo konden we de effecten van dit systeem schatten terwijl we controleerden voor verschillen tussen geboortecohorten en regio's.

De resultaten kunnen verklaard worden doordat de achtergrond van ouders een belangrijkere rol speelt op jonge leeftijd. Mogelijk hebben kinderen hun capaciteiten op twaalfjarige leeftijd nog niet duidelijk kunnen tonen en is de rol van ouders bepalend in de schoolkeuze, terwijl de werkelijke potentie pas op latere leeftijd goed zichtbaar is. Daarnaast kan het zo zijn dat kinderen uit een benadeelde omgeving profiteren van het hebben van klasgenoten die beter presteren, terwijl kinderen uit gezinnen met een hogere sociaal-economische positie juist schade ondervinden van diversere klassen.

De resultaten zijn niet in overeenstemming met de theorie dat scholieren vooral baat hebben bij onderwijs op hun eigen niveau. Want als leraren lesgeven op het niveau van de gemiddelde leerling zou het effect voor beide uitersten van de ouderlijke inkomensverdeling negatief moeten zijn, terwijl wij positieve effecten vinden voor kinderen uit arme gezinnen.

Men moet wel rekening houden met het ontstaan van een nieuwe prikkel bij het verhogen van de schoolkeuzeleeftijd. De keuze voor de school zelf wordt namelijk nog belangrijker dan hij al was en selectie kan nu nog nadrukkelijker op het niveau van de onderwijsinstelling plaatsvinden. Om segregatie tussen scholen te bestrijden, zouden scholen geprikkeld kunnen worden om een bepaalde verdeling van kinderen uit verschillende milieus na te streven. Bij overinschrijving voor een bepaalde inkomensgroep zou dan een loting moeten plaatsvinden, vergelijkbaar met wat er momenteel in Amsterdam en Nijmegen gebeurt. Maar uiteindelijk reflecteren al deze keuzes over het onderwijssysteem een normatieve afweging tussen het verminderen van ongelijkheid en het stimuleren van uitmuntendheid. Het is dus aan de politiek om deze afweging te maken.

LITERATUUR

Ravesteijn, B. (2016) *The impact of public policy on socioeconomic disparities in health*. Proefschrift. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.